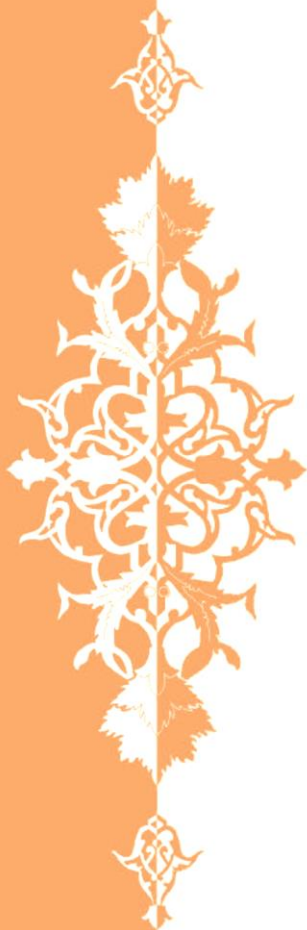

پژوهشکده شورای نگهبان

گزارش کارشناسی

پرونده‌های دیوان عدالت اداری

در خصوص:

بخشنامه شماره ۵۲۰۹/۳/۱۹۰۶۰۶۱ بنیاد شهید و امور

ایشانگران

کد گزارش: ۹۷۰۲۰۱۹

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۰۲/۲۳

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه گزارش

گزارش کارشناسی پرونده‌های دیوان عدالت اداری

موضوع:

بخشنامه شماره ۵۲۰۹/۳/۱۹۰۶۰۶۱ بنیاد شهید و امور

ایثارگران

تهیه و تنظیم:

حسین آینه نگینی

نظارت:

سید مجتبی حسینی پور

پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۷۰۲۰۱۹

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۷/۰۲/۲۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش کارشناسی پرونده‌های استعلامی دیوان عدالت اداری

(عدم پرداخت پاداش پایان خدمت (ناشی از اشتغال) به همسران شهید بعد از ازدواج)

موضوع شکایت: بخشنامه شماره ۵۲۰۹/۳/۱۹۰۶۰۶۱ بنیاد شهید و امور ایثارگران^۱

شاکی: آقای علی اکبر رسا

طرف شکایت: بنیاد شهید و امور ایثارگران

جهت مغایرت شرعی: آیه (۱۱) سوره مبارکه نساء^۲

شماره و تاریخ نامه دیوان: ۹۰۰۰/۲۱۰/۱۴۸۵۰۹/۲۰۰ - ۱۳۹۶/۸/۲۲

مقدمه

سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران بر طبق درخواست شماره

۵۲۰۹/۳/۱۹۰۶۰۶۱ ضمن اعلام این حکم که پاداش پایان کار و ذخیره مرخصی

۱. نامه ۵۲۰۹/۳/۱۹۰۶۰۶۱ بنیاد شهید و امور ایثارگران خطاب به رئیس محترم سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران خراسان رضوی: «همان‌گونه که مستحضرید تعدادی از شهدای معظم قبل از اینکه به افتخار بازنشستگی نائل شوند (سنوات ایشان به ۳۰ سال خدمت برسد) به دلایل مختلف حکم حقوقی خانواده را کد شده است و پس از اینکه ایشان واجد شرایط بازنشستگی می‌گردند می‌باید در وجه عائله تحت تکفل حین شهادت پاداش پایان خدمت و ذخیره مرخصی پرداخت گردد لذا مقتضی است در این خصوص مراتب مورد بررسی دقیق قرار گرفته و اسامی ایشان جهت کارپردازی به انضمام فهرست در اسرع وقت به این اداره کل اعلام گردد.»

۲. آیه (۱۱) سوره مبارکه نساء: «يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ خَطِّ الْأُنثَيْنِ فَإِن كُن نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلَا يُؤْتَى لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَمْ يَكُن لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِهِ يُوصَى بِهَا أَوْ ذَيْنِ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا.»

خدا درباره فرزندانان به شما سفارش می‌کند که سهم پسر برابر سهم دو دختر است و اگر دختر باشند و بیش از دو تن، دو سوم میراث از آن‌هاست و اگر یک دختر بود نصف برد و اگر مرده را فرزندی باشد هر یک از پدر و مادر یک‌ششم میراث را برد و اگر فرزندی نداشته باشد و میراث بران تنها پدر و مادر باشند، مادر یک‌سوم دارایی را برد؛ اما اگر برادران داشته باشد سهم مادر پس از انجام وصیتی که کرده و پرداخت وام او یک‌ششم باشد و شما نمی‌دانید که از پدران و پسران کدام یک شما را سودمندتر است. این‌ها حکم خداست که خدا دانا و حکیم است.»

شهدا باید به عائله‌ای که حین شهادت تحت تکفل ایشان هستند تعلق گیرد، از سازمان بنیاد شهید استان خراسان رضوی درخواست کرده است تا اسامی افراد مشمول این حکم را اعلام نماید. بر این اساس آقای علی اکبر رسا به عنوان خواهان در این پرونده با این ادعا که این درخواست (مسامحتاً بخشنامه) مغایر احکام شرعی مربوط به ارث و آیه (۱۱) سوره مبارکه نساء است ابطال این بخشنامه را درخواست کرده است بر این مبنا در این گزارش ابتدا به بیان استدلال‌های شاکی پرداخته خواهد شد و سپس ادله‌ی مشتکی عنه بیان می‌شود. درنهایت نیز ضمن بررسی ادله طرفین به جمع‌بندی موضوع پرداخته خواهد شد.

الف) ادله‌ی شاکی

شاکی پرونده در شرح موضوع بیان کرده است که شهید محمدرضا رسا در سال ۱۳۶۶ به درجه شهادت نائل آمده است، اگرچه ورثه حین فوت ایشان پدر و مادر و همسر ایشان بوده‌اند اما پس از شش ماه از شهادت ایشان همسر وی ازدواج کرده و از تکفل شهید خارج شده است با این حال کلیه حقوق شهید به تنها ورثه تحت تکفل وی (همسر ایشان) پرداخت شده است. درنهایت نیز ۱۳۰ میلیون تومان حق بازنشستگی شهید بر اساس بخشنامه معترض عنه به همسر ایشان پرداخت شده است.

بر این اساس شاکی پرونده ضمن اینکه با وحدت ملاک از بندهای «ب» و

«ت» ماده ۸۶ قانون استخدام کشوری^۱ که ازدواج افراد اناث تحت تکفل مستخدم را حاجب دریافت حقوق وظیفه (حقوقی که پس از فوت مستخدم به وراث قانونی ایشان تعلق می‌گیرد) آن‌ها برشمرده است و ماده ۱۱۷۰ قانون مدنی^۲ که ازدواج مادر را سالب حضانت فرزند از ایشان دانسته است، مفاد درخواست معترض‌عنه را مغایر قانون دانسته است علاوه بر این مفاد این بخشنامه را با احکام فقهی ارث که پدر و مادر را وارث قانونی فرزند دانسته و نیز آیه (۱۱) سوره مبارکه نساء مغایر دانسته است.

ب) ادله‌ی مشتکی‌عنه

در پاسخ به ادعای شاکی سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران مستند به اسناد و مستدل به ادله مشروح در زیر ادعای مطرح‌شده را پاسخ داده است.

– مستند به تبصره «۲» قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کارافتاده

۱- ماده (۸۶) قانون استخدام کشوری: «وراث قانونی از لحاظ این قانون عبارتند از: فرزندان و زوج یا زوجه دائمی و مادر و پدری که در کفالت متوفی بوده‌اند و همچنین نوادگانی که پدر و مادرشان فوت شده و در کفالت متوفی می‌باشند با دارا بودن شرایط زیر:

الف- فرزندان و نوادگان ذکور از بیست سال کمتر داشته باشند مگر این که به‌موجب مدارک مثبت در یکی از دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزشی رسمی عالی مشغول تحصیل باشند و در این صورت نیز حقوق وظیفه آن‌ها در پایان بیست و پنجمین سال عمر آنان قطع خواهد شد.

ب- فرزندان و نوادگان اناث تا بیست‌سالگی به‌شرط نداشتن شوهر ولی اگر به‌موجب مدارک مثبت در یکی از دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزشی رسمی عالی مشغول تحصیل باشند و شوهر نداشته باشند حقوق وظیفه آنان در پایان بیست و پنجمین سال عمر آنان قطع خواهد شد.

پ- مادر متوفی به‌شرط نداشتن شوهر.

ت- عیال دائمی متوفی تا زمانی که شوهر اختیار نکرده باشد.

ث- شوهر در صورتی که علیل و از کارافتاده و تحت کفالت عیال متوفای خود بوده باشد.

ج- فرزندان و نوادگان علیل یا ناقص‌العضو مستخدم متوفی که قادر به انجام کار نباشند مادام‌العمر.»

۲- ماده ۱۷۰ قانون مدنی: «اگر مادر در مدتی که حضانت طفل به او است مبتلا به جنون شود یا با دیگری شوهر کند حق حضانت با پدر خواهد بود.»

... مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰ حقوق موضوع قانون یادشده به عائله تحت تکفل جانبازان و شهدا پرداخت خواهد شد. همچنان که مطابق تبصره «۶»^۲ این قانون حقوق حالت اشتغال جانبازان و شهدا و به تبع پاداش پایان خدمت آنها نیز به عائله تحت تکفل آنها پرداخت خواهد شد.

– مستند به رأی وحدت رویه شماره ۳۴۸ مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری^۳ پاداش پایان کار به ورثه تحت تکفل حین شهادت یا فوت تعلق می‌گیرد.

۱. تبصره «۲» قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز ازکارافتاده ... مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰: «حقوق موضوع این قانون به آزاده و یا جانباز ازکارافتاده کلی و عائله شهید و یا مفقودالایر موضوع ماده ۷ قانون برقراری حقوق وظیفه ازکارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء ... مصوب ۱۳۶۱،۱۱،۲۵ و تبصره ذیل آن پرداخت خواهد شد.»

۲. تبصره ۶- (اصلاحی ۱۳۷۴/۰۹/۲۶) الف- حقوق و مزایای حالت اشتغال بازنشستگی و وظیفه و مستمری مستخدمین شهید، جانباز ازکارافتاده کلی و مفقودالایر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی اعم از لشکری و کشوری توسط دستگاه ذی‌ربط تعیین و حسب مورد از سوی بنیاد شهید انقلاب اسلامی و بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی پرداخت خواهد شد. سازمان برنامه‌وبودجه مکلف است با هماهنگی بنیادهای مذکور اعتبار مورد نیاز این قانون را در بودجه سالانه پیش‌بینی و به حساب آنان منظور نماید.

ب- سازمان برنامه‌وبودجه مکلف است مطالبات موقوفه مشمولین فوق‌الذکر را از اعتبار دستگاه‌های ذی‌ربط کسر و حسب مورد به اعتبار بنیاد شهید انقلاب اسلامی و بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی اضافه نماید.

ج- سازمان تأمین اجتماعی موظف است اعتبارات مربوط به مستمری فوت موضوع قانون راجع به برقراری مستمری درباره بیمه‌شدگانی که به علت همکاری با نیروهای مسلح شهید یا معلول شده یا می‌شوند مصوب ۱۸ / ۱۱ / ۱۳۶۰ را در اختیار بنیاد شهید انقلاب اسلامی قرار دهد.

۳. رأی وحدت رویه شماره ۳۴۸ مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری: «الف: با توجه به این که شعبه ۲۶ دیوان عدالت اداری در دادنامه‌های شماره ۱۳۹۱/۵/۱۳۳۱- ۹۱۰۹۹۷۰۹۰۲۶۰۱۸۳۱ و ۹۱۰۹۹۷۰۹۰۲۶۰۱۹۱۰ و ۹۱۰۹۹۷۰۹۰۲۶۰۱۹۱۰-۱۳۹۱/۶/۱۵ با عدم احراز این که والدین شهید گران قدر در کفالت شهید بوده‌اند حکم به الزام بنیاد شهید و امور ایثارگران به پرداخت پاداش پایان خدمت در حق والدین شهید صادر کرده است و شعب ۲۴ و ۲۷ در دادنامه‌های شماره ۱۳۹۱/۱۰/۱۷-۹۱۰۹۹۷۰۹۰۲۷۰۲۶۲۴ و ۲۶۷- و ۱۳۸۸/۲/۲ با احراز عدم کفالت والدین شهید توسط شهید رأی به رد شکایت صادر کرده‌اند، تعارض از حیث ضرورت وجود کفالت والدین توسط شهید برای دریافت پاداش پایان خدمت محرز است.

ب: با توجه به این که مطابق تبصره ۱ ماده‌واحد قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، ازکارافتاده و مفقودالایر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب سال ۱۳۷۲، برای آن دسته از شهدا و جانبازان ازکارافتاده کلی و آزادگان ازکارافتاده کلی و مفقودالایر که مستخدم دولت نبوده و شهید یا مفقود یا جانباز یا ازکارافتاده شده‌اند با توجه به میزان تحصیلات و تخصص آنها از طرف بنیاد شهید انقلاب اسلامی حقوق و مزایای هم‌تراز نظام هماهنگ پرداخت تعیین و پرداخت خواهد شد و پرداخت پاداش پایان خدمت نیز ازجمله مزایای مصرح در تبصره ۱ قانون پیش‌گفته محسوب می‌شود و به‌موجب تبصره ۲ ماده ۱ قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه‌های ضروری به کارکنان دولت مصوب سال ۱۳۷۵، پاداش پایان خدمت به وراث قانونی موضوع ماده ۸۶ قانون استخدام کشوری تعلق می‌گیرد و در ماده ۸۶ قانون استخدام

←

بر این اساس با توجه به اینکه پدر شهید (محمدرضا رسا) در زمان شهادت شهید مستخدم آموزش و پرورش بوده است و در حال حاضر نیز بازنشسته شده است بنابراین مستند به قانون پرداخت مستمری والدین شهدا مصوب ۱۳۷۵/۸/۲۰ و ماده (۲۳) قانون جامع خدمات‌رسانی ایثارگران^۱ صرفاً استحقاق دریافت مستمری متعلقه را دارد.

بر این اساس مستند به تبصره «۳» ماده (۴۰) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران^۲ اقدام بنیاد شهید در پرداخت کامل حقوق به تنها عائله تحت تکفل ایشان در زمان شهادت (همسر شهید) قانونی بوده است.

ج) تحلیل حقوقی

در تحلیل موضوع مطرح‌شده اولین نکته‌ای که باید توجه داشت این است که تصمیم معترض‌عنه به‌موجب رأی شماره ۹۴۰۹۹۷۰۹۰۲۶۰۰۳۱۶ مورخ ۱۳۹۴/۲/۹ شعبه ۲۶ دیوان عدالت اداری ابطال شده است.

→

کشوری، مادر و پدری که در کفالت متوفی بوده‌اند از جمله وراث قانونی از نظر قانون استخدام کشوری شناسایی شده‌اند، بنابراین برای این‌که والدین شهدای گرانقدر استحقاق دریافت پاداش پایان خدمت را داشته باشند، مستلزم این است که تحت کفالت شهید گرانقدر قرار گرفته باشند. با توجه به مراتب آراء شعب ۲۷ و ۲۴ دیوان عدالت اداری با شماره دادنامه‌های ۹۴۰۹۹۷۰۹۰۲۶۰۰۳۱۶-۲/۲/۱۳۸۸ و ۱۳۹۱/۱۰/۱۷-۹۱۰۹۹۷۰۹۰۲۷۰۲۶۲۴ تحت کفالت شهید نبوده‌اند و به رد شکایت صادر شده است، صحیح و موافق مقررات مذکور و به جهت این‌که والدین ۲ ماده ۱۲ و ماده ۸۹ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۹۲ برای شعب دیوان عدالت اداری و سایر مراجع اداری مربوط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.»

۱. ماده ۲۳ قانون جامع خدمات ایثارگران: «بنیاد مکلف است به کلیه والدین شاهد به میزان معادل یک و نیم برابر حداقل حقوق کارکنان دولت مستمری پرداخت نماید.»

۲. تبصره «۳» ماده (۴۰) قانون خدمات‌رسانی به ایثارگران: «مشمولان قانون حالت اشتغال هنگام نیل به بازنشستگی از کلیه امتیازات منظور شده برای شاغلان هم‌تراز (مانند پاداش پایان خدمت و غیره) برخوردار می‌گردند. دستگاه مجری حکم حقوق بازنشستگی مکلف به تأمین و پرداخت حقوق و امتیازات مذکور خواهد بود.»

فارغ از این نکته که بر اساس قانون دیوان عدالت اداری شعب دیوان صالح به رسیدگی دعوی ابطال تصمیمات عام‌الشمول دولتی نیستند، در تحلیل دعوی مطرح شده باید توجه داشت که:

- از یک سو احکام مربوط به پرداخت حقوق و پاداش پایان کار دو موضوع مجزا از یکدیگر بوده و نباید این دو را با یکدیگر خلط نمود. از سوی دیگر دریافت حقوق استخدامی توسط ورثه متوفی (حقوق وظیفه) به هیچ‌روی تابع قواعد و احکام مربوط به ارث نبوده و نمی‌توان در تحلیل حقوق استخدامی از احکام ارث استفاده کرد. شواهدی چون لزوم تکفل بودن عائله مستخدم برای دریافت حقوق استخدامی متوفی (موضوع مواد (۸۶) قانون استخدام کشوری، بند «۲» ماده (۱۱۱) قانون مدیریت خدمات کشوری^۱ و ماده (۷) قانون برقراری حقوق وظیفه از کارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی و پرداخت حقوق و مزایای مجروحین جنگ تحمیلی و انقلاب اسلامی^۲) و

---

۱. بند «۲» ماده (۱۱۱) قانون مدیریت خدمات کشوری: «فرزندان اناث مشروط بر آن‌که ورثه قانونی باشند، در صورت نداشتن شغل یا شوهر و فرزندان ذکور مشروط بر آن‌که ورثه قانونی باشند تا بیست‌سالگی و در صورت اشتغال به تحصیلات دانشگاهی تا بیست‌وپنج‌سالگی از کمک‌هزینه اولاد، بیمه و یا مستمری والدین خود برخوردار می‌گردند.»

۲. ماده (۷) قانون برقراری حقوق وظیفه از کارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی و پرداخت حقوق و مزایای مجروحین جنگ تحمیلی و انقلاب اسلامی: «عائله تحت تکفل مستخدم که می‌توانند از حقوق وظیفه مقرر در این قانون استفاده نمایند از لحاظ این قانون عبارتند از:
الف - افراد موضوع ماده ۸۶ قانون استخدام کشوری.

ب - برادر و خواهر علیل یا ناقص‌العضو مستخدم متوفی که در کفالت متوفی بوده و قادر به انجام کار نباشند مادام‌العمر.
ج - خواهر (به شرط نداشتن شوهر) و برادری که در کفالت متوفی بوده‌اند تا پایان ۲۰ سالگی مگر این که به‌موجب مدارک مثبت در یکی از دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزشی رسمی عالی مشغول تحصیل باشند و در این صورت تا پایان ۲۵ سالگی.
تبصره - فرزندان اناث و خواهر تحت تکفل متوفی در صورتی که تا پس از پایان ۲۰ سالگی یا ۲۵ سالگی برحسب مورد شوهر نداشته و به تأیید بنیاد شهید برای تأمین زندگی خود درآمدی نداشته باشند تا زمانی که درآمدی ندارند از حقوق وظیفه موضوع این قانون می‌توانند استفاده کنند.»

تقسیم برابر حقوق وظیفه (حقوق ناشی از فوت مستخدم) به وراث قانونی متوفی (موضوع ماده (۸۷) قانون استخدام کشوری^۱ و ماده (۹) قانون برقراری حقوق وظیفه از کارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی و پرداخت حقوق و مزایای مجروحین جنگ تحمیلی و انقلاب اسلامی^۲) مثبت عدم انطباق احکام مربوط به حقوق استخدامی متوفی با احکام مربوط به ارث است. مضاف بر این، مستند به تبصره «۲» ماده (۱) قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه‌های ضروری به کارکنان دولت^۳ این شیوه پرداخت حقوق استخدامی راجع به پاداش پایان کار نیز مجری است. بر این اساس با توجه به استقلال حکمی حقوق وظیفه و ارث از یکدیگر، استناد شاکی پرونده به آیات و فتاوی‌ای مربوط به ارث در اثبات مغایرت مفاد بخشنامه معترض‌عنه با شرع مقدس محل تأمل به نظر می‌رسد.

- راجع به تبصره «۳» ماده (۴۰) قانون جامع خدمات‌رسانی به ایثارگران که از جمله مستندات لایحه دفاعیه سازمان بنیاد شهید قرار گرفته است، باید اشاره کرد که این ماده صرفاً برخورداری شهدا و ایثارگران (مشمولان قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، از کارافتاده و مفقودالثر انقلاب

---

۱. ماده (۸۷) قانون استخدام کشوری: «حقوق وظیفه به‌طور مساوی بین وراث قانونی قسمت می‌شود و سهم هر یک از وراث قانونی که طبق این قانون قطع شود به نفع صندوق بازنشستگی ضبط می‌گردد.»

۲. ماده (۹) قانون برقراری حقوق وظیفه از کارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی و پرداخت حقوق و مزایای مجروحین جنگ تحمیلی و انقلاب اسلامی: «حقوق وظیفه به‌تساوی بین کلیه وظیفه‌بگیران تقسیم می‌شود و در صورتی که سهم هر یک از آنان قطع شود سهم مزبور به سهام بقیه عائله تحت تکفل افزوده می‌شود.»

۳. تبصره «۲» ماده (۱) قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه‌های ضروری به کارکنان دولت: «در صورت فوت مستخدم، پاداش موضوع این ماده به وراث قانونی مستخدم متوفی، موضوع ماده (۸۶) قانون استخدام کشوری تعلق می‌گیرد.»

اسلامی و جنگ تحمیلی) را بیان کرده است و راجع به شیوه پرداخت و افراد ذی حق در دریافت این مزایا ساکت بوده بنابراین مستند یادشده در این موضع نمی تواند مستند اثبات یا نفی حق قرار گیرد.

- با وحدت ملاک از تبصره «۲» ماده (۱) قانون پرداخت پاداش پایان خدمت و بخشی از هزینه های ضروری به کارکنان دولت که وراث قانونی موضوع ماده (۸۶) قانون استخدام کشوری را ذی حق دریافت پاداش پایان خدمت مستخدمین فوت شده قرار داده است و با عنایت به مفاد ماده ۸۶ قانون استخدام کشوری که وراث قانونی مستخدمین را فرزندان و زوج یا زوجه دائمی و مادر و پدری که در کفالت متوفی بوده اند احصا نموده است، موجبی برای پرداخت پاداش پایان کار شهدا به افراد خارج از تکفل آنها (در پرونده مورد بررسی پدر شهید) وجود ندارد. همچنان که رأی وحدت رویه شماره ۳۴۸ مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نیز مؤید این موضوع است.

با امعان نظر به این مقدمات در ادامه به بررسی حقوقی موضوع می پردازیم.

تبصره «۲» قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، ازکارافتاده و مفقودالامر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰، مقرر کرده است که «حقوق موضوع این قانون به آزاده و یا جانباز ازکارافتاده کلی و عائله شهید و یا مفقودالامر موضوع ماده (۷) قانون برقراری حقوق وظیفه ازکارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و شهداء ... مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۲۵ و تبصره ذیل آن پرداخت خواهد شد.» بر این اساس با توجه به اینکه پاداش پایان کار از جمله

مصادیق «مزایای شغل» مندرج در صدر این ماده واحد محسوب می‌شود^۱ به عائله تحت تکفل شهید پرداخت خواهد شد؛ اما آنچه در پاسخ به موضوع مورد شکایت و تبیین مفاد بخشنامه معترض‌عنه راهگشا است اثبات این نکته است که آیا مقصود از عائله تحت تکفل در تبصره یادشده، افرادی هستند که در زمان شهادت تحت تکفل شهید قرار داشته یا اینکه در زمان دریافت مزایا، کفیل دیگری نداشته باشند. پاسخ به این سؤال در گرو تبیین دقیق رابطه تبصره «۳» قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، ازکارافتاده و مفقودالاثر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و بند «۱» قانون الحاق یک تبصره به قانون استخدام جانبازان، اسرا و افراد خانواده‌های شهدا، جانبازان ازکارافتاده، اسرا و مفقودالاثرهای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷، است. با این شرح که

---

۱. صدر ماده واحد قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، ازکارافتاده و مفقودالاثر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰: «مستخدمین شهید، جانباز ازکارافتاده کلی، جانباز آزاده ازکارافتاده کلی و مفقودالاثر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی در دستگاه‌های موضوع ماده ۱ قانون برقراری حقوق وظیفه ازکارافتادگی و وظیفه عائله تحت تکفل جانبازان و ... مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی و نیروهای مسلح با پیش‌بینی پست‌ها یا مشاغل سازمانی با نام در تشکیلات مربوط هم‌تراز با مشاغل قبلی آنان به‌منزله مستخدمین شاغل تلقی و تابع مقررات قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت بوده و از لحاظ پرداخت حقوق یا اجرت و فوق‌العاده شغل، مزایای شغل یا مزایای مستمر و همچنین افزایش سنواری و ارتقاء گروه و سایر عناوین مشابه همانند مستخدمین شاغل با دو گروه بالاتر و یا عناوین مشابه توسط دستگاه‌های ذی‌ربط با آنان رفتار خواهد شد و بر اساس مقررات استخدامی ذی‌ربط با سنوات مقرر بازنشسته شده و پس از آن از حقوق بازنشستگی یا مستمری مربوط بهره‌مند خواهند شد.»

۲. بند «۱» قانون الحاق یک تبصره به قانون استخدام جانبازان، اسرا و افراد خانواده‌های شهدا، جانبازان ازکارافتاده، اسرا و مفقودالاثرهای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷: «تبصره - هرگونه دریافتی جانبازان و مستمری‌بگیران شهدا، مفقودین و اسرا و آزادگان از بابت وضعیت جانبازی، شهادت، مفقودالاثر بودن و یا اسارت به‌موجب مقررات قانونی مربوط با رعایت شرایط ذیل بلامانع است:

۱- دریافت حقوق از بابت استخدام (رسمی یا غیررسمی)، حقوق بازنشستگی، وظیفه و مستمری (به سبب قانون دیگر) و

مستنبط از تبصره «۳» یادشده آن است که با ازدواج وراث اناث تحت تکفل شهید (از جمله همسر شهید) حقوق وظیفه ایشان قطع خواهد شد از سوی دیگر در بند «۱» الحاقی یادشده مقرر کرده است که حقوق ناشی از وضعیت شهادت همسران شهید بعد از ازدواج آن استمرار خواهد یافت. بر این اساس باتوجه به اینکه پاداش پایان کار که در همه فروض ناشی از وضعیت شهادت نبوده، و در برخی موارد ناشی از وضعیت استخدامی و اشتغال شهدا محسوب می‌شود، در همه فروض نمی‌توان این پاداش را ناشی از وضعیت شهادت دانست. بنابراین پرداخت پاداش پایان کار در همه فروض طرح شده (مستند به بند «۱» یاد شده) به همسران شهید در صورت ازدواج فاقد مبنا و مآمن قانونی می‌باشد. با این توضیح که مستند به بند «۱» یادشده با ازدواج همسران شهید صرفاً حقوق و دریافتی‌های ناشی از شهادت (موضوع تبصره یادشده) استمرار خواهد یافت. بر این اساس با توجه به اینکه پاداش پایان کار در همه فروض از جمله حقوق و دریافتی‌های ناشی از شهادت محسوب نمی‌گردد، نمی‌توان در همه فروض (خواه پاداش پایان کار ناشی از شهادت باشد یا ناشی از حالت اشتغال شهید) همسر مزدوج شهید را مستند به این تبصره ذی‌حق دریافت پاداش پایان کار دانست.

→

ازدواج همسران شهدا موجب قطع حقوق و دریافتی‌های موضوع تبصره نخواهد بود.

نتیجه گیری:

مستند به

- تبصره «۳» قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز، ازکارافتاده و مفقودالاندر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی که ازدواج وراثت انانث تحت تکفل شهید (ازجمله همسر شهید) را مانع استمرار حقوق وظیفه ایشان قرار داده است.

- بند «۱» قانون الحاق یک تبصره به قانون استخدام جانبازان، اسرا و افراد خانواده‌های شهدا، جانبازان ازکارافتاده، اسرا و مفقودالاندرهای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند که صرفاً حقوق ناشی از وضعیت شهادت را برای همسران شهید بعد از ازدواج آن‌ها مستمر دانسته است.

مفاد بخشنامه معترض عنه از آن جهت که:

- ۱- وضعیت حقوقی افراد انانث تحت تکفل شهید را به صورت مطلق (قبل و بعد از ازدواج) و بدون تفکیک، موضوع حکم قرار داده است و صرفاً تحت تکفل بودن حین شهادت را ملاک پرداخت پاداش پایان کار به عائله شهید دانسته است.
- ۲- پاداش پایان کار را بدون تفکیک براساس مبنای آن (ناشی از وضعیت شهادت یا ناشی از وضعیت اشتغال و استخدام شهید) موضوع حکم قرار داده است.

۳- حکم مقرر در بخشنامه معترض عنه با استفاده از عبارت «عائله تحت تکفل حین شهادت» مفاد قوانین مربوط را تحدید نموده است.

دربردارنده حکمی خارج از مفاد قوانین مربوط و فراتر از شأن موضوعی بخشنامه بوده و مغایر قوانین یادشده به نظر می‌رسد.

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل مابقی آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
رایینا و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه‌ای جلو گیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲